

МІСЦЕ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У МЕХАНІЗМІ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Установлюється місце цивільних процесуальних правовідносин у механізмі цивільного процесуального регулювання. Досліджується взаємозв'язок і взаємодія цивільних процесуальних правовідносин, норм цивільного процесуального права та юридичних фактів у якості складових елементів механізму цивільного процесуального регулювання.

Постановка проблеми. Дослідження теоретичних аспектів цивільних процесуальних правовідносин завжди було у центрі уваги вчених – процесуалістів. Протягом років науковцями здійснювались як комплексні дослідження теорії цивільних процесуальних правовідносин, так і вивчалися питання сутності та характеристики окремих елементів їх структури (суб'єктний склад, зміст, об'єкт). Однак, на думку Н. І. Масленнікової, традиційне уявлення про правосуддя як особливої галузі суспільних відносин дозволило сконцентрувати увагу вчених на аналізі внутрішньої специфіки судової діяльності, вивчити її в самих різних аспектах. Подальший розвиток природи цивільного судочинства потребує не тільки поглядів зсередини, а необхідно встановити його значення в загальносуспільній структурі, порівняти проблеми правосуддя з проблемами всього управлінського процесу [1, с. 4]. Дане методологічне положення цілком відображає і стан та проблеми розробки сучасної теорії цивільних процесуальних правовідносин. Будучи основним способом реалізації прав і обов'язків учасників цивільного судочинства, цивільні процесуальні правовідносини. Водночас є елементом більш складного утворення – механізму цивільного процесуального регулювання. І саме дослідженню місця цивільних процесуальних правовідносин у механізмі цивільного процесуального регулювання, їх взаємодії з іншими складовими елементами присвячене дане дослідження.

Ступінь наукової розробки проблеми. Дослідження теоретичних аспектів цивільних процесуальних правовідносин, їх особливостей, структурних елементів тощо здійснювалось у працях таких учених, як М.А. Гурвіч, Д.Р. Джалілов, П.Ф. Елісейкін, А.Ф. Козлов, В.В. Комаров, А.А. Мельніков, П.І. Радченко, С.Я. Фурса, Н.О. Чечіна, Д.М. Чечот, М.С. Шакарян, М.Й. Штефан, В.М. Щеглов, С.А. Якубов та ін. Сьогодні найбільш дискусійні й актуальні питання про визначення як самого поняття механізму цивільного процесуального регулювання, так і встановлення місця та ролі

цивільних процесуальних правовідносин в його структурі та характеристики зв'язків, які виникають між його елементами.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи механізм правового регулювання, теоретики права вказують на те, що він має свій склад і структуру. Зокрема, до складу механізму правового регулювання відносять правову свідомість, принципи права, правові норми, акти їх тлумачення і застосування, юридичні факти, правові відносини, суб'єктивні юридичні права і обов'язки, акти реалізації юридичних норм та ін. [2, с. 413]. Дані положення відображені і в науці цивільного процесуального права. Так, ведучи мову про зміст механізму цивільного процесуального регулювання у науковій літературі, зазначається, що він містить такі компоненти: 1) норми процесуального права; 2) юридичні факти, які зумовлюють виникнення процесуальних правовідносин; 3) процесуальні правовідносини [3, с. 456]. Науковцями звертається увага на те, що, будучи одним із галузевих механізмів правового регулювання, він відрізняється складною будовою його елементів. Зокрема, В. М. Протасов відзначив, що перераховані компоненти цивільно-процесуального механізму являють собою цілісність (систему), що виражається у наявності у них ряду елементів і зв'язків між цими елементами, які орієнтовані на вирішення визначеного завдання, досягнення певної мети. При цьому вони є складовими частинами більш складного правового утворення - цивільного процесуального механізму, що і дозволяє називати їх, незважаючи на складність будови, «елементами» [4, с. 10]. Про відносно самостійний характер механізму цивільного процесуального регулювання можна говорити в силу того, що він має власний зміст, у якому складові елементи характеризуються складністю будови і взаємозв'язком. Відповідно, механізм цивільного процесуального регулювання - це комплексне системне явище, складовими елементами якого є норми цивільного процесуального права, юридичні факти і циві-

льні процесуальні правовідносини. Враховуючи специфіку самої галузі цивільного процесуального права, а також для того, щоб у повному обсязі розкрити місце цивільних процесуальних правовідносин у механізмі цивільного процесуального регулювання, необхідно комплексно дослідити всі компоненти змісту, оскільки вони взаємопов'язані і розкривають своє значення тільки у взаємодії з іншими елементами.

Варто вказати на те, що під час дії механізму цивільного процесуального регулювання цивільні процесуальні правовідносини взаємопов'язані, в першу чергу, з таким елементом, як норма цивільного процесуального права. Даний зв'язок полягає у тому, що цивільні процесуальні правовідносини, які виникають у ході розгляду і вирішення конкретної справи, регулюються нормами цивільного процесуального права. Виникаючи на підставі норм цивільного процесуального права і юридичних фактів, які передбачені цими нормами, цивільні процесуальні правовідносини регулюються ними. Регулюючий вплив норм цивільного процесуального права обмежений межами цивільних процесуальних правовідносин. Більше того, під час регулювання застосовується не одна норма, а включається у дію практично уся галузь цивільного процесуального права. Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК), окремою статтею передбачає законодавство, відповідно до якого суд вирішує справи (ст. 8). З аналізу змісту вказаної норми можемо сказати, що у ході розгляду і вирішення цивільних справ можуть бути застосовані Конституція України, закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інші нормативно-правові акти, прийняті відповідним органом на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що встановлений Конституцією та законами України. Також суд застосовує норми права інших держав у разі, коли це встановлено законом України чи міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Тісний взаємозв'язок існує й між цивільними процесуальними правовідносинами та юридичними фактами. Він полягає у тому, що виникнення цивільних процесуальних правовідносин зумовлене наявністю юридичних фактів. Відсутність указаних фактів перешкоджає виникненню цивільних процесуальних правовідносин і, відповідно, ставить під загрозу нормальне функціонування самого механізму цивільного процесуального регулювання.

Отже, цивільні процесуальні правовідносини у якості складового елемента змісту механізму цивільного процесуального регулювання взаємопов'язані і взаємодіють з нормами цивільного процесуального права та юридичними фактами. Указаний взаємозв'язок безпосередньо та вирішально впливає на цілісність і нормальне функціонування механізму цивільного процесуального регулювання.

Цивільні процесуальні правовідносини, у якості складового елемента змісту механізму цивільного процесуального регулювання, своє функціональне призначення розкривають під час дії останнього. Тому з'ясування місця цивільних процесуальних правовідносин у механізмі цивільного процесуального регулювання неповне без розкриття стадій його функціонування. З метою їх виявлення та характеристики потрібно звернутись до теоретичних розробок стадій загального механізму правового регулювання.

Представники загальної теорії права зазначають, що процес правового регулювання складається з трьох обов'язкових стадій: 1) правова регламентація суспільних відносин - характеризується формуванням і загальною дією юридичних норм; 2) виникнення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків - це стадія виникнення на основі юридичних фактів правових відносин між суб'єктами, здійснюється перехід від загальних велінь правових норм до конкретної моделі поведінки суб'єктів; 3) реалізація суб'єктивних прав і юридичних обов'язків - відбувається фактичне використання прав і обов'язків, їх здійснення в фактичній поведінці, діяльності суб'єктів права [5, с. 440, 441; 6, с. 94; 7, с. 163; 8, с. 221 та ін.].

Визначаючи основні стадії правового регулювання, науковці зазначають, що, крім них, у процесі правового регулювання можлива додаткова стадія застосування норм права, яка проявляється у виданні державно-владного акта, що забезпечує виникнення, зміну і припинення правових відносин [8, с. 221]. Відповідно, для реалізації норм права у фактичній поведінці суб'єктів необхідне видання актів застосування права. Але при цьому зазначається, що це факультативна стадія правового регулювання, яка може існувати між основними стадіями [6, с. 94]. Індивідуальні державно-владні приписи або акти застосування права у якості факультативної стадії механізму правового регулювання виділяється також й іншими як вітчизняними, так і російськими науковцями [5, с. 440, 441; 6, с. 94].

На думку С. С. Алексєєва [9, с. 365], вказана четверта факультативна стадія характеризу-

ється владною індивідуально-правовою діяльністю суду, яка направлена на вирішення юридичних справ і у результаті якої у правову систему включаються нові елементи - судові рішення зі суворо встановленим порядком і строком його виконання, що забезпечують приведення до життя юридичних норм.

Для механізму цивільного процесуального регулювання як елемента загального механізму правового регулювання, також є характерними вказані стадії. Однак, беручи до уваги сутність і зміст механізму цивільного процесуального регулювання, вважаємо, що стадія застосування права, на якій відбувається індивідуальне регулювання судом цивільних процесуальних правовідносин є обов'язковою, а не факультативною стадією. У цивільному процесуальному праві стадія застосування права передуює стадії виникнення цивільних процесуальних прав і обов'язків. ЦПК України передбачає загальні права і обов'язки для всіх можливих суб'єктів цивільного процесу. Але особа набуває процесуального становища того чи іншого конкретного учасника цивільних процесуальних правовідносин і відповідних цивільних процесуальних прав і обов'язків тільки в наслідок індивідуального регулювання суду. Без акта застосування права - ухвали суду про відкриття провадження у справі неможливе виникнення самих цивільних процесуальних правовідносин. У такому баченні стадія застосування права, або індивідуальне регулювання у механізмі цивільного процесуального регулювання набуває вирішального значення.

На підставі аналізу існуючих поглядів теоретиків з даної проблематики можна зробити висновок, що стадіями механізму цивільного процесуального регулювання є: правова регламентація цивільних процесуальних правовідносин; застосування норм цивільного процесуального права; наділення цивільними процесуальними правами і обов'язками суб'єктів процесу; реалізація цивільних процесуальних прав і обов'язків суб'єктами процесу.

Беручи за основу даний висновок, можемо говорити про те, що місце цивільних процесуальних правовідносин у механізмі цивільного процесуального регулювання не зводиться тільки до того, що вони є складовим елементом останнього. Стадії застосування норм цивільного процесуального права, виникнення суб'єктивних цивільних прав і обов'язків, а також стадія реалізації суб'єктивних цивільних процесуальних прав і обов'язків можуть існувати й нормально функціонувати тільки в межах цивільних проце-

суальних правовідносин. Саме тому можемо говорити про те, що, будучи елементом змісту механізму цивільного процесуального регулювання, цивільні процесуальні правовідносини забезпечують його функціонування, опосередковуючи поступовий рух по стадіях.

При дослідженні місця цивільних процесуальних правовідносин у складі механізму цивільного процесуального регулювання важливим є розкриття ще одного аспекту. У науковій літературі зазначається, що на етапі виникнення правовідносин забезпечується деталізація, уточнення на рівні конкретних осіб загальних моделей їхніх стосунків, зафіксованих у юридичних нормах. Установлення правових відносин дозволяє їх учасникам розпочати безпосереднє здійснення програм поведінки, що становлять зміст реалізації правових норм [2, с. 415]. Так, цивільні процесуальні правовідносини сприяють перетворенню загальнодержавного регулювання у індивідуальне, оскільки саме вони деталізують хто і як буде виконувати вимоги норми права. Для вичення процесу перетворення загальнодержавного регулювання у конкретне за допомогою цивільних процесуальних правовідносин, в першу чергу, треба встановити, співвідношення загальнодержавного (нормативного) та індивідуального регулювання у цивільному процесуальному праві. Це важливе в силу того, що належність до того чи іншого виду, накладає відбиток на загальну характеристику і специфіку функціонування даного механізму та його складових елементів. Так, досліджуючи поняття правового регулювання, представники загальної теорії права зазначають, що воно поділяється на два види: нормативне і індивідуальне [10, с. 300, 301]. Де під нормативним регулюванням розуміють діяльність правотворчих органів з приводу розроблення і прийняття загальних правил поведінки - правових норм, а індивідуальне регулювання визначають, як вирішення конкретних завдань на основі норм права.

Щодо співвідношення загальнодержавного й індивідуального регулювання, С. С. Алексєєв [11, с. 263] висловив думку, що є об'єктивні причини для існування індивідуального регулювання в праві. Жодна норма не в змозі охопити всю сукупність юридичних фактів, урахувати всі особливості ситуацій, які викликають застосування закону. Це змушує законодавця надавати можливість для конкретизації норми, допускати у визначених межах «дорегулювання» правовідносин самими учасниками. Можна погодитися з цим твердженням, оскільки будь-яка норма права, в

тому числі і цивільно-процесуальна, - лише абстрактна модель бажаної поведінки суб'єкта. Для практичної реалізації передбачених нормою права можливих варіантів поведінки конкретними суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин законодавець звертається за допомогою до суду, який забезпечує досягнення кінцевих цілей правового регулювання. Відповідно, наявність самої норми цивільного процесуального права недостатня для цивільного процесуального регулювання. Необхідна реалізація положень указаних норм. На підставі, в межах і напрямках, які передбачені нормами цивільного процесуального права, суд активно включається у сам процес правового регулювання. Вирішуючи юридичні справи, він продовжує у конкретній ситуації правове регулювання цих відносин. Індивідуальна регламентація, що здійснюється за допомогою актів застосування права, знаходить свій вираз у фіксуванні й уточненні процесуального становища конкретного учасника цивільного процесу у чітко визначеному правовому відношенні.

З приводу необхідності використання індивідуального регулювання Г. Кикоть вважає, що роль цього регулювання полягає у тому, що ситуація, з її специфічними особливостями і питання її кваліфікації, як такої, що регулюється тією чи іншою нормою, дає певний поштовх до того, щоб установити і за необхідності уточнити обсяг норми, беручи до уваги дану конкретну ситуацію. Відповідно, індивідуальне цивільне процесуальне регулювання, що здійснюється судом, за своїм характером є державно-владним, оскільки здійснюється у формі застосування права спеціально уповноваженим на це компетентним державним органом - судом. Більше того, індивідуальний акт суд видає в односторонньому порядку в силу наданої державою компетенції [12, с. 110].

Доцільність і практична користь взаємодіяння загальнодержавного й індивідуального регулювання пояснюють тим, що у деяких галузях суспільного життя правовідносини взагалі не можуть виникнути чи змінитись, а тому механізм правового регулювання взагалі не може «розпочати роботу» без актів застосування права, за допомогою яких здійснюється піднормативне індивідуальне регулювання [13, с. 327]. Цивільне процесуальне право є саме тією галуззю, де правове регулювання не може розпочати свій вплив без індивідуального регулювання, оскільки завдяки йому суд здійснює встановлення зв'язку між нормою права і конкретною ситуацією, запускаючи цим дію самих норм цивільного процесуального права. Отже, в цивільному

процесуальному праві спостерігається діалектична єдність вказаних двох видів правового регулювання. З одного боку, в силу дії принципу диспозитивності, суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин, користуючись наданими цивільними процесуальними правами і обов'язками, своїми діями впливають на хід і розвиток процесу у справі. Разом з тим, виходячи з імперативних основ цивільного судочинства, самі вони не можуть визначати і встановлювати для себе права і обов'язки. Права й обов'язки кожного суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин чітко передбачені нормами цивільного процесуального права. Але для того, щоб особа набула процесуального становища того чи іншого суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин і була наділена суб'єктивними цивільними процесуальними правами й обов'язками, необхідне постановлення ухвали суду про відкриття провадження у справі. Така ухвала суду, будучи актом застосування права, є результатом індивідуального цивільного процесуального регулювання суду, в якому індивідуалізуються суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин і конкретизуються їх права й обов'язки в залежності від їх процесуального становища.

На думку С.С. Алексєєва, існування індивідуального правового регулювання зумовлене необхідністю використання у процесі регулювання державного примусу [13, с. 328]. Загальновідомий факт, що норми цивільного процесуального права передбачають можливість застосування заходів державного примусу. Приміром, ЦПК України визначає, що заходами процесуального примусу є попередження, видалення із зали судового засідання, тимчасове вилучення доказів для дослідження судом, привід (ч. 1 ст. 91 ЦПК України). Однак заходи процесуального примусу не приводяться у дію автоматично. Вони завжди застосовуються компетентними органами, які покликані перевірити законність, обґрунтованість і доцільність використання державно-примусових заходів, а у необхідних випадках, у передбачених законом межах конкретизувати їх, визначити порядок їх застосування, тобто здійснити індивідуально-правове регулювання. Цивільне процесуальне законодавство чітко визначає, що заходи процесуального примусу застосовуються судом до осіб, які порушують установлені в суді правила або протиправно перешкоджають здійсненню цивільного судочинства (ч. 1 ст. 90 ЦПК України).

Отже, для механізму цивільного процесуального регулювання характерне поєднання зага-

льнодержавного й індивідуального регулювання цивільних процесуальних правовідносин, які у процесі функціонування взаємопов'язані між собою й утворюють діалектичну єдність. Специфіка цивільного процесу та самої процедури розгляду і вирішення цивільних справ зумовлює особливу роль індивідуального цивільного процесуального регулювання. Це можна пояснити тим, що у кожній окремій цивільній справі, необхідно встановити наявність цивільних процесуальних прав і обов'язків конкретних суб'єктів, встановити факти, які мають юридичне значення для даного конкретного випадку тощо.

Індивідуальне цивільне процесуальне регулювання спрямоване на регулювання цивільних процесуальних правовідносин шляхом конкретизації дії правових норм у індивідуально-конкретних ситуаціях. Відповідно, цінність індивідуального регулювання полягає у тому, що воно дозволяє врахувати особливості даної конкретної ситуації, включити у правове регулювання досвід самих учасників відносин, забезпечити їх активність й ініціативу в суспільному житті.

В індивідуальному регулюванні цивільних процесуальних правовідносин вагоме значення відіграє процесуальна діяльність суду. Як зазначає В. М. Сирих [14, с. 149], існують два шляхи реалізації норм права: 1) учасники конкретних правовідносин на основі діючих норм права самостійно вирішують усі питання, які пов'язані з виникненням, зміною і припиненням правовідносин; 2) конкретні правовідносини виникають на основі індивідуальних актів застосування права державних органів і юридичних осіб.

Саме другий шлях характерний для цивільного процесуального права. Більше того, особливості самої галузі цивільного процесуального права, її методу та предмета зумовлюють той факт, що діяльність суду є головною у механізмі цивільного процесуального регулювання. Про особливу роль суду свідчать і положення норм ЦПК України. Наприклад, зазначається, що головуючий керує ходом судового засідання, забезпечує додержання послідовності і порядку вчинення процесуальних дій, здійснення учасниками цивільного процесу їх процесуальних прав і виконання ними обов'язків, спрямовує судовий розгляд на забезпечення повного, всебічного та об'єктивного з'ясування обставин справи, усуваючи із судового розгляду все, що не має істотного значення для вирішення справи (ч. 2 ст. 160 ЦПК України). У ч. 3 ст. 162 ЦПК України зазначається, що учасники цивільного процесу, а також інші особи, присутні в залі судового

засідання, зобов'язані додержуватися в судовому засіданні встановленого порядку і беззаперечно підкорятися розпорядженням головуючого.

Процесуальна діяльність суду в цілому, спрямована на регулювання цивільних процесуальних правовідносин шляхом видання акта застосування права, в якому індивідуалізуються суб'єкти цивільного процесу, їх права й обов'язки, а також указуються норми права, які підлягають реалізації. Результатом такої діяльності суду є захист, відновлення, визнання прав, свобод та інтересів суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин. Тому ми цілком погоджуємось з думкою Н. І. Масленнікової [1, с. 84] про те, що включаючись у дію механізму правового регулювання, суд своїм рішенням відновлює порушені суб'єктивні права шляхом владного визнання їх дійсності і покладенням на конкретних осіб обов'язків, які відповідають цим правам. Будучи органом держави, який здійснює управління суспільними відносинами на основі нормативних приписів, суд при розгляді та вирішенні цивільних справ примусово реалізує правові норми, забезпечуючи досягнення цілей правового регулювання. Суд є спеціальним органом державної влади, виключною компетенцією якого є здійснення правосуддя. Отже, він впливає на поведінку людей у специфічній сфері правових відносин. Регулюючи діяльність суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин у відповідності з положеннями норм цивільного процесуального права, суд усуває перешкоди, які існують на шляху правового регулювання, і зумовили виникнення правоохоронного процесу.

Діяльність суду, яка направлена на індивідуальне регулювання цивільних процесуальних правовідносин здійснюється завдяки імперативному характеру його приписів. Обов'язковий характер судових рішень закріплено окремою нормою цивільного процесуального законодавства. Невиконання судового рішення є підставою для відповідальності, встановленої законом (ч. 2 ст. 14 ЦПК України). Як слушно зазначається в науковій літературі [11, с. 265, 266], одна з найбільш розповсюджених форм індивідуального регулювання - конкретизація оціночних понять. Зміст оціночного поняття встановлюється безпосередньо суб'єктом застосування права. Тут найбільш наглядно видно властивості індивідуального регулювання, з одного боку, вони вимагають творчого підходу, відкривають можливість для розсуду суб'єкта застосування права, з іншого боку, вони вводять цей розсуд у суворі межі юридичної конк-

ретизації. У такому контексті гостро постає проблема якості, моральності, професійності судді.

Висновки. Під індивідуальним цивільним процесуальним регулюванням належить розуміти державно-владну діяльність суду, що спрямована на врегулювання цивільних процесуальних правовідносин шляхом конкретизації змісту норм цивільного процесуального права при здійсненні правосуддя у цивільній справі та індивідуалізації суб'єктів з метою захисту їх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод та законних інтересів.

Місце і роль суду у механізмі цивільного процесуального регулювання полягає у тому, що він, в силу свого процесуального становища і в межах наданої компетенції, здійснює індивідуальне цивільне процесуальне регулювання, забезпечуючи дотримання, виконання, використання норм цивільного процесуального права суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин. Його діяльність – необхідна й обов'язкова умова функціонування самого механізму цивільного процесуального регулювання.

Місце цивільних процесуальних правовідносин у механізмі цивільного процесуального регулювання полягає у тому, що, будучи складовим елементом змісту механізму цивільного процесуального регулювання, вони взаємопов'язані і взаємодіють з нормами цивільного процесуального права та юридичними фактами, сприяють реалізації вимог загальнодержавного регулювання через індивідуальне регулювання конкретної ситуації, опосередковують поступовий рух даного механізму по стадіях, забезпечуючи його нормальне функціонування.

Список літератури

1. Масленникова Н. И. Гражданский процесс как форма социального управления / Н. И. Масленникова ; под. ред. Л. А. Гупало. - науч. изд. - Свердловск : Изд-во Уральского ун-та, 1989. – 140 с.
2. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.] ; за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Харків : Право, 2002. – 432 с.
3. Кузнецова Н. Н. Процессуальная ответственность: миф или реальность? / Н. Н. Кузнецова // Концепция развития судебной системы и системы добровольного и принудительного исполнения решений Конституционного Суда РФ,

судов общей юрисдикции, арбитражных, третейских судов и Европейского суда по правам человека : сб. науч. статей. – Краснодар ; СПб. : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2007. – С. 452 - 459.

4. Протасов В. Н. Гражданский процесс с позиций системного подхода (методологический аспект) : автореф. дисс. на соискание ученой степени кандидата юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право ; семейное право ; гражданский процесс ; международное частное право» / В. Н. Протасов. - Саратов, 1979. – 18 с. – Библиография : с. 17 – 18. 8 ссылок.

5. Общая теория права и государства : рекомендовано Министерством общего и профессионального образования РФ в качестве учебника для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / [В. С. Афанасьев, А. П. Герасимов, В. И. Гойман и др.] ; под. ред. В. В. Лазарева. – 3-е изд. перераб. и доп., учеб. – М. : Юрист, 1999 – 520 с. : схем. - (Institutiones).

6. Общая теория государства и права : академический курс в 3-х томах - 2-е изд., перераб. и доп. – Том 1 : Академический курс / [С. Н. Бабурин, М. И. Байтин, А. Г. Бережнов и др.] ; отв. ред. М. Н. Марченко ; Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова, юридический факультет. - М. : Зерцало-М, 2001. – 534 с., - Библиогр. в подстрочных примечаниях.

7. Теорія держави і права : підручник / [за заг. ред. В. В. Копейчикова]. – К. : Юрінформ, 1995. – 190 с.

8. Загальна теорія держави і права : навч. посібник / [А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.] ; за ред. В. В. Копейчикова. – Стереотипне видання. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 320 с. – Бібліогр. : с. 312.

9. Алексеев С. С. Право : азбука – теория – философия : опыт комплексного исследования / Сергей Сергеевич Алексеев. – М. : Статут, 1999. – 712 с.

10. Теория государства и права / [под ред. С. С. Алексеева]. – М. : Юрид. лит., 2000. – 776 с.

11. Проблемы теории государства и права : допущено Министерством высшего и среднего специального образования СССР в качестве учебника для студентов вузов, обучающихся по специальности «Правоведение» / [С. С. Алексеев, И. Я. Дюрягин, В. Б. Исаков и др.] ; под ред. С. С. Алексеева. – М. : Юрид. лит., 1987. – 448 с. : ил. – Предм. указ. : с. 440 - 445.

12. Кикоть Г. Юридичні факти у механізмі правового регулювання: проблеми теорії [Текст]

/ Г. Кикоть // Право України. – 2005. - № 7. – С. 109 – 110. 1981. – 360 с. : табл., схем. – Предметный указ. ; с. 356 – 359.

13. Алексеев С. С. Общая теория права : в 2-х т. - Т. 1. / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1981. – 360 с. : табл., схем. – Предметный указ. ; с. 356 – 359.
14. Сырых В. М. Теория государства и права / Владимир Михайлович Сырых ; отв. ред. С. А. Чибиряев – М. : Былина, 1998. – 512 с.

Стаття надійшла до редколегії 29 лютого 2012 року.

Рекомендована до опублікування у “Віснику” членом редколегії Н.Д. Гетьманцевою.

A.L. Pascal

LOCATION OF CIVIL PROCEDURAL LEGAL RELATIONSHIPS IN THE MECHANISM OF CIVIL PROCEDURAL REGULATION

Summary

The article established place of civil legal relationships in the mechanism of civil procedural regulation. We investigate the relationship and interaction of civil legal relationships, civil procedure law and legal facts as elements of the mechanism of civil procedural regulation.

A. Л. Паскар

МЕСТО ГРАЖДАНСКИХ ПРОЦЕССУАЛЬНЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ В МЕХАНИЗМЕ ГРАЖДАНСКОГО ПРОЦЕССУАЛЬНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ

Аннотация

Устанавливается место гражданских процессуальных правоотношений в механизме гражданского процессуального регулирования. Исследуется взаимосвязь и взаимодействие гражданских процессуальных правоотношений, норм гражданского процессуального права и юридических фактов в качестве составных элементов механизма гражданского процессуального регулирования.